

การศึกษานิทานของบัวไว้ในฐานะนิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่

ปริยารัตน์ เชาวลิตประพันธ์

บทนำ

นิทานอธิบายเหตุ หรือ explanatory tale จัดเป็นนิทานพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ซึ่งอธิบายถึงกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ อาจอธิบายถึงกำเนิดของสัตว์บางชนิด สาเหตุที่สัตว์บางชนิดมีรูปร่างลักษณะต่างๆ กำเนิดของต้นไม้หรือดอกไม้บางชนิด ความเป็นมาของดวงดาวบางดวง หรือบางกลุ่ม เป็นต้น (ประคอง นิมมานเหมินท์, ๒๕๔๓, หน้า ๑๖)

นิทานอธิบายเหตุจึงเป็นนิทานที่แสดงภูมิปัญญาของคนโบราณในการพยายามอธิบายและช่วยตอบข้อสงสัยของคนที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติหรือในสังคมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเห็นระบบความคิดและจินตนาการของคนโบราณที่มองสิ่งต่างๆ เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งเห็นได้จากการที่นิมอธิบายปรากฏการณ์มากกว่าสองอย่างไว้ด้วยกัน เป็นการมองโลกในองค์รวมมากกว่าจะแยกเป็นส่วนๆ อย่างปัจจุบัน

และด้วยเหตุที่ปัจจุบัน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก และมีการใช้ความรู้เหล่านี้อธิบายข้อสงสัยต่างๆ ของมนุษย์ได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีหลักเกณฑ์ ทำให้นำเชื่อถือกว่าคำอธิบายในรูปนิทานซึ่งดูเลื่อนลอย ไร้สาระ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าคนในปัจจุบันจะไม่ใช้นิทาน เพื่ออธิบายกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งต่างๆ แล้ว เพราะเรามีวิทยาศาสตร์เข้ามาทำหน้าที่แทน แต่คำอธิบายทางวิทยาศาสตร์แม้จะน่าเชื่อถือ แต่ก็ให้ความรู้สึกแห้งแล้ง ไร้สีสัน จึงมีนักเขียนคนหนึ่งสนใจที่จะแสดงความคิดต่อกำเนิด ความเป็นมาหรือลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่เห็นในธรรมชาติหรือในสังคม โดยเล่าเป็นนิทานอธิบายเหตุ ให้ผู้อ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ในมดิชน ฉบับวันอาทิตย์โดยใช้นามปากกาว่า "บัวไร" ต่อมาจึงได้พิมพ์เรื่องเหล่านี้รวมเล่มขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก ๒ เล่ม ได้แก่ เรื่องสั้นประจำสัปดาห์ และรวมเรื่องสั้นไม่มีวันสุด เพื่อให้มีกลุ่มผู้อ่านที่กว้างขวางขึ้น

¹อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

แม้ว่านิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่ของบัวโร อาจจะยังเรียกไม่ได้ว่าเป็นข้อมูลทางคติชนวิทยา เนื่องจากมีตัวผู้แต่งนิทานที่แน่นอน และยังมองเห็นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มผู้แต่งกับผู้อ่านไม่เด่นชัดนัก แต่นิทานเหล่านี้ก็มีความน่าสนใจในแง่ที่ว่า ได้แสดงให้เห็นความคิดของคนสมัยใหม่ที่มีต่อกำเนิดหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นในสังคมผู้เขียนบทความจึงได้เลือกขึ้นมาเป็นข้อมูลในการศึกษาด้านคติชนวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาประเภทและกลวิธีการเล่าเรื่องในนิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่
 ๒. เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนต่างระหว่างนิทานอธิบายเหตุเดิมนิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่
 ๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนิทานเดิมนิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่
 ๔. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่กับสังคมปัจจุบัน
- ส่วนแหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ ผู้เขียนรวบรวมนิทานของบัวโรที่มีคำว่าเป็นนิทานอธิบายเหตุ จากเรื่องสั้นประจำสัปดาห์ และรวมเรื่องสั้นไม่มีวันสุด จำนวน ๓๑ เรื่อง

ลักษณะของนิทานอธิบายเหตุ

ประเภทของนิทานอธิบายเหตุ

ในการจัดประเภทของนิทานอธิบายเหตุ อาจจัดแบ่งได้ ๒ วิธีการ คือ แบ่งตามลักษณะการอธิบายและแบ่งตามสิ่งที่นำมาอธิบาย ดังนี้

๑. แบ่งตามลักษณะการอธิบาย

ได้แก่ การอธิบายกำเนิด อธิบายลักษณะ และอธิบายพฤติกรรม

๑.๑ อธิบายกำเนิด

นิทานชนิดนี้จะอธิบายถึงการเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกของสิ่งต่างๆ ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่เคยปรากฏมีขึ้นมาก่อนเลย เช่น มันทะเกิดจากอะไร รั้วมาจากไหน กำเนิดเนื้อเค็มแผ่น กำเนิดมะพร้าว ขุนมาจากไหน กำเนิดของเกี้ยว กำเนิดดอกทานตะวัน กำเนิดตักแตน ประวัตินาฬิกา กำเนิดภูเขาและแม่น้ำ เป็นต้น

๑.๒ อธิบายลักษณะ

เป็นการอธิบายลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ว่าเหตุไรสิ่งนั้นๆ จึงมีลักษณะดังที่ปรากฏ อย่างที่เราเห็นกันในปัจจุบัน เช่น ทำไมช้างจึงมีงวง

ทำไมนกยูงจึงมีแววที่หาง ทำไมกาจึงดำทำไมแร้งจึงมีหัวโล้นทำไมเปิดป่าจึงตาแดง
ทำไมควายจึงไม่มีฟันบน ทำไมหมีจึงหางสั้น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม เป็นต้น

๑.๓ อธิบายพฤติกรรม

นิทานประเภทนี้จะอธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำของคนและสัตว์ ว่าเหตุใดจึงมีพฤติกรรมหรือการกระทำเช่นนั้นเช่นนี้ เช่น ทำไมแมงมุมจึงชอบชักใย ทำไมไก่จึงขันในเวลาเช้า ทำไมผู้หญิงแขกจึงต้องคลุมหน้า ทำไมนกกาเหว่าจึงไขให้แม่กาฟัก เหตุที่จระเข้เข้าปาก

๒. แบ่งตามสิ่งที่นำมาอธิบาย

ในการจัดประเภทนิทานอธิบายเหตุ โดยแบ่งตามสิ่งที่นำมาอธิบายนี้ บางอย่างอาจมีความคาบเกี่ยวกับนิทานประเภทอื่นๆ เช่น การอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ หรือประเพณีบางอย่าง ซึ่งปกติจะจัดเป็นนิทานประจำถิ่น เนื่องจากมีการอธิบายถึงความเป็นมาของสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่น แต่เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับนิทานของบัวโร จึงขอจัดไว้เป็นนิทานอธิบายเหตุอย่างหนึ่งเช่นกัน

สิ่งที่นำมาอธิบายได้แก่

๒.๑ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ทำไมแผ่นดินจึงไหว ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม กำเนิดภูเขาและแม่น้ำ ประวัติของดาวเหนือ นางในดวงจันทร์

๒.๒ สัตว์ เช่น ทำไมปลาตูกหัวจึงแบน ทำไมแพะตัวเมียมีเครา ทำไมจิ้งจอกไม่เดินสี่ขา ทำไมนกกระเจิบจึงตัวเล็ก ทำไมกระตองเต่าจึงแตก ทำไมวัวจึงถูกร้อยจุก กำเนิดของหนูและแมว

๒.๓ พืช เช่น กำเนิดมะพร้าว กำเนิดดอกทานตะวัน มะม่วงหิมพานต์

๒.๔ คน เช่น ทำไมมนุษย์จึงต้องรบกัน ทำไมผู้หญิงแขกจึงต้องคลุมหน้า

๒.๕ สถานที่ เช่น ตำนานโคกพระนาง

๒.๖ ของใช้ เช่น กำเนิดของเกี้ยว รูปไก่เครื่องหมายชี้ทางลม

๒.๗ อาหาร เช่น กำเนิดเนื้อเค็มแผ่น กำเนิดหมูหัน ประวัติปาตองไก่

๒.๘ ประเพณี เช่น ตำนานสงกรานต์ ประเพณีวิ่งควาย

๒.๙ ภาษา เช่น คำขวัญ กระต่ายสามขา กระต่ายตีนตุ่ม ม้าอารี

กลวิธีการเล่าเรื่อง

๑. การขึ้นต้น

ในการขึ้นต้นนิทานอธิบายเหตุโดยทั่วไป มักเริ่มด้วยเวลาที่ยาวนานมาแล้ว ซึ่งมักจะมีรูปแบบที่คล้ายกับการขึ้นต้นนิทานทั่วไป คือนิยามขึ้นต้นเรื่องด้วยประโยคที่ว่า

- สมัยหนึ่งเมื่อนานมาแล้ว เมื่อหลายพันปีมาแล้ว สมัยดึกดำบรรพ์
- ครั้งหนึ่งเมื่อสัตว์ยังพูดได้
- ในสมัยที่พระเจ้าเฟิงสร้างโลก

เป็นต้น

๒. การลงท้าย

เมื่อจบนิทาน ผู้เล่ามักจะสรุปเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดในเรื่องว่าเป็นเหตุที่ทำให้เกิดมีอะไรขึ้น โดยนิยมลงท้ายว่า

- ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นับแต่นั้นเป็นต้นมา
- ด้วยเหตุนี้เอง...

๓. การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่อง จะตั้งอย่างง่าย ๆ เมื่อเห็นหรือได้ยินชื่อเรื่องก็ทราบได้ทันทีว่ากำลังกล่าวถึงอะไร เช่น ทำไมหมากับแมวไม่ถูกกัน ทำไมปลาตกจึงหัวแบน กำเนิดปาตองโก เป็นต้น

๔. รูปแบบของเรื่องเล่า

การเล่าจะเล่าเป็นร้อยแก้ว เล่าง่าย ๆ ตรงไปตรงมาไม่ซับซ้อน เรื่องส่วนใหญ่ มักจะมีเพียงอนุภาคเดียว ตัวอย่างการเล่านิทานอธิบายเหตุ เรื่องทำไมกาจึงดำ

สมัยหนึ่งนานมาแล้ว กาเป็นสัตว์ที่มีขนขาวน่ารักมาก ทั้งมีเสียงไพเราะไม่แหบแห้งเหมือนดังทุกวันนี้ วันหนึ่งขณะที่มันตระกลูกตัวหนึ่งกำลังเกาะกิ่งไม้ใกล้ลำธาร เพื่อชมโฉมของมันอยู่นั้น ก็มีผู้วิเศษคนหนึ่งเดินมาถึงลำธารสายนั้น และมีความกระหายน้ำเป็นกำลัง เมื่อเห็นน้ำในลำธารใสสะอาดบริสุทธิ์เช่นนั้น ก็มี

ความยินดีรีบตรงเข้าไปที่ริมลำธาร

ขณะนั้นกาก็ส่งเสียงร้องขึ้น เป็นทำนองเชิญชวนให้ผู้วิเศษหันมาชมความงามของแต่ผู้วิเศษกำลังหิวน้ำจึงไม่เอาใจใส่ต่อมันเลยพอถึงริมลำธารก็ตั้งหน้าตั้งตาแต่จะวกดื่มทำเดียว

กาเมื่อเห็นว่าการร้องของตนไม่ได้ผล จึงบินลงไปในลำธารและสลัดปีก สลัดหางจนน้ำชุ่ม โดยหวังจะให้ผู้วิเศษหันมาชมความงามของมันให้จงได้ ผู้วิเศษ เมื่อมองเห็นการทำเช่นนั้นก็โกรธมากที่กาทำให้เกิดน้ำชุ่ม จึงสาปให้ขนขาวของกา กลายเป็นสีดำสนิทและให้เสียงอันไพเราะแหบแห้งไม่น่าฟัง ตั้งแต่นั้นมา กาก็เลย มีสีดำ ดังที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ และก็มีเสียงร้องได้แก่ กา กา ได้คำเดียว เสียงก็ แหบแห้งไม่ไพเราะเหมือนเสียงนกอื่นๆ

ลักษณะนิทานของบัวไร

ประเภทของนิทานของบัวไร

นิทานของบัวไรสามารถจัดแบ่งประเภทได้เช่นเดียวกับนิทานอธิบายเหตุเดิม คือแบ่งตามลักษณะการอธิบาย และแบ่งตามสิ่งที่นำมาอธิบาย ดังนี้

๑. แบ่งตามลักษณะการอธิบาย

๑.๑ นิทานอธิบายกำเนิด

อธิบายกำเนิดของ	จากเรื่อง
กางเกงยีน	กางเกงพันธุกรรม
ขนมมกรก	ขนมความรัก
สำนวน "โคมลอย"	ข่าวจากเด็กเลี้ยงแกะ
สำนวน "ส่งเดช"	ขุนเดช
คำ "พยากรณ์"	คำที่ทำให้เป็นนาย
มอญซ่อนผ้า	มะกะโท
สำนวน "ไปลามาไหว"	ลามะลิดา
วันสงกรานต์	วันสงคราม
สบู่	สระปลานู
สำลี	สามดี
สุริยุปราคา / จันทรุปราคา	จดหมายเหตุราหู
อินเดียนแดง	ชมพูทวีป
อินเดียนฮิงค์	ชมพูทวีป
อินเดียนาโจนส์	ชมพูทวีป
ยาอุทัย	ชมพูทวีป

อธิบายกำเนิดของ

จากเรื่อง

แต่ะเถีย / อังเปา
อำเภอสองพี่น้อง
สำนวน "รักสามเส้า"
คำ "ปัจฉิม"
สำนวน "เบอร์ห้า"
สำนวน "ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน"
สำนวนเส้นยาแดงผ่าแปด"
สูตร ฯ
พิชชา
วันลอยกระทง
การเล่นว่าว
ลิโป / กระทิงแดง / โคบาล
ประเพณีฝังลูกนิมิต
ฟ้าแลบฟ้าร้อง
ชื่อผักสามหาง
โดนัท
สำนวน "กินได้โต๊ะ"
กษัตริย์อาเธอร์
ดอกกุหลาบ

ของท่านเปา
บอกเล่าเก้าสิบ
บอกเล่าเก้าสิบ
บอกเล่าเก้าสิบ
บอกเล่าเก้าสิบ
บอกเล่าเก้าสิบ
บอกเล่าเก้าสิบ
พาย
โมนากับลิซ่า
ลอยกับธง
ลอยกับธง
กระทิงลิงโค
ลูกนิมิต
ลูกนิมิต
สามหาง
อับราฮัมและบุตรทั้งเจ็ด
อัศวินโต๊ะจีน
อัศวินโต๊ะจีน
ดอกบ๊อบบี้

๑.๒ นิทานอธิบายลักษณะ

อธิบายลักษณะ

จากเรื่อง

ลูกชิ้นเสียบไม้ละ ๕ ลูก
ราคาอาหารทะเลที่แพง
ขนมเปียกปูนมีเนื้อนุ่ม
ถนนเพชรบุรีถูกขุดอยู่เสมอ
เย็นตาโฟมีสีแดง
รอยยิ้มประหลาดของโมนาลิซ่า

ปริศนา ๕ ลูก
ทำไมอาหารทะเลจึงแพง
ทหารโบกปูน
เพชรบุรีติดใหม่
ทำไมเย็นตาโฟสีแดง
โมนากับลิซ่า

๑.๓ นิทานอธิบายพฤติกรรม

อธิบายพฤติกรรม	จากเรื่อง
พ่อแม่อุเลหลัง ออก คอ ของลูกเป็นพิเศษ	สัตว์เลี้ยงของฉัน
คนปิดปากเวลาหาว	สามหาว
พ่อค้าแม่ค้าไม่รับคืนสินค้า	ทำไมซื้อสินค้าแล้วไม่รับคืน

๒. แบ่งตามสิ่งที่น่าสนใจอธิบาย

	อธิบาย	จากเรื่อง
๒.๑ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ	ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง จันทราปราดา สุริยุปราดา	ลูกนิมิต จดหมายเหตุราหู
๒.๒ สัตว์	จระเข้	สี่ตีนเดินมา หลังคามุงกระเบื้อง
๒.๓ พืช	ดอกกุหลาบ	ดอกบ๊อบบี้
๒.๔ คน	ผักตบ (ผักสามหาว)	สามหาว
	อินเดียนแดง	ชมพูทวีป
	อินเดียน่าโจนส์	ชมพูทวีป
	กษัตริย์อาเธอร์	อัศวินโต๊ะจีน
	รูปโมนาลิซ่า	โมนากับลิซ่า
	การดูแลลูก	สัตว์เลี้ยงของฉัน
	มารยาทในการหา	สามหาว
	พฤติกรรมของ-	ทำไมซื้อสินค้าแล้วไม่รับคืน
	พ่อค้าแม่ค้า	แล้วไม่รับคืน
	ถนนเพชรบุรีตัดใหม่	เพชรบุรีตัดใหม่
๒.๕ สถานที่	หอเอนเมืองปิซา	โมนากับลิซ่า
	อำเภอสองพี่น้อง	บอกเล่าเก้าสิบ
	ชมพูทวีป	ชมพูทวีป

	อธิบาย	จากเรื่อง
๒.๖ ของใช้	กางเกงยีน สบู สำลี อินเดียอังก	กางเกงพันธุกรรม สระปลานู สามลี ชมพูทวีป
๒.๗ อาหาร / เครื่องดื่ม	ขนมครก น้ำยาอุทัย พิชซ่า ลิโพ กระทั่งแดง โคบาล โดนัท ลูกชิ้น กึ่งเผา ขนมเปียกปูน เย็นตาโฟ	ขนมความรัก ชมพูทวีป โมนากับลิซ่า ลิงกระทั่งโค อับราฮัมและ บุตรทั้งเจ็ด ปริศนา ๕ ลูก ทำไมอาหารทะเล จึงแพง ทหารโบกปูน ทำไมเย็นตาโฟ มีสีแดง
๒.๘ ประเพณี / วันสำคัญ	วันสงกรานต์ วันลอยกระทง การแจกแต๊ะเอีย อังเปา	วันสงคราม ลอยกับธง ของท่านเปา
๒.๙ การละเล่น	มอญซ่อนผ้า การเล่นว่าว	มะกะโท ลอยกับธง
๒.๑๐ ภาษา		
- คำ	พยากรณ์ ปัจจัยสี่	คำที่ทำให้เป็นนาย บอกเล่าเก้าสิบ
- สำนวน	โคลมลอย ส่งเดช ไปลามาไหว้	ข่าวจากเด็กเลี้ยงแกะ ขุนเดช ลามะลิลลา

อธิบาย	จากเรื่อง
รักสามเส้า	บอกเล่าเก้าสิบ
เบอร์ห้า(บ้าเห่อ)	บอกเล่าเก้าสิบ
ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน	บอกเล่าเก้าสิบ
เส้นยาแดงผ่าแปด	บอกเล่าเก้าสิบ
กินได้โต๊ะ	อัศวินโต๊ะจีน

๒.๑๑ อื่นๆ

- สูตรคณิตศาสตร์

ค่า π , π^2 , 2π

พาย

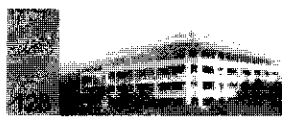
กลวิธีการเล่าเรื่อง

๑. การขึ้นต้น

การขึ้นต้นนิทานของบัวไรไม่มีรูปแบบที่แน่นอน มีทั้งการขึ้นต้นแบบนิทานอธิบายเหตุเดิมคือบอกเวลาที่เกิดเรื่องว่าเป็นเวลาที่ยาวนานมาแล้ว เช่น เรื่องบอกเล่าเก้าสิบ ขึ้นต้นว่า "ในยุคที่สรรพสิ่ง ต่างพูดและฟังภาษาเดียวกัน" แต่การขึ้นต้นเช่นนี้มีน้อยมาก เรื่องส่วนใหญ่จะขึ้นต้นด้วยการเปิดตัวละครสำคัญในเรื่อง หรือเปิดด้วยเหตุการณ์ ซึ่งวิธีการเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเปิดเรื่องสั้นหรือนวนิยายซึ่งจัดเป็นเรื่องเล่าสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังมีการเปิดด้วยสุภาษิตหรือคำคม อีกด้วย

ตัวอย่างการเปิดเรื่องในนิทานของบัวไร

- "แท้ป" อดีตเด็กเลี้ยงแกะฟาร์มคุณป้าแม่รี เขาคือเด็กเลี้ยงแกะคนเดียว กับที่เคยวิ่งตะโกนร้องหลอกชาวบ้านเรื่องหมาป่ากินแกะจนเขาต้องตกงาน (ข่าวจากเด็กเลี้ยงแกะ)
- เจ้าหญิงรัศมี เป็นพระธิดาของท้าวพรหมจักร พระราชาแห่งเมืองขนมอบ (พาย)
- เมื่อราชสีห์ตาย ผู่งสัตว์ต้องเลือกตั้งผู้นำตัวใหม่ ครี้งนี้มีตัวเก็งถึงสามตัว (สิงกระทิงโค)
- "คนจริง มิใช่ดูแค่เพียงตอนที่ยิ่งใหญ่ แต่ให้ดูตอนที่เขาตกอับ แล้วกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งได้อย่างไร" คำกล่าวนี้ สามพี่น้องแห่งบ้านตระกูลสิงคอธิบายได้เป็นอย่างดี (สามลี)

๒. การลงท้าย

ในนิทานทุกเรื่องของบัวโร ลงท้ายว่า “ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา...” การลงท้ายเช่นนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มองเห็นว่านิทานของบัวโรมีลักษณะเป็นนิทานอธิบายเหตุ ตัวอย่างการลงท้าย

- น้ำสระปลาบู่ที่ถูกบรรจขวด ชาวบ้านพากันเรียกว่า “สระปลาบู่เหลว” ส่วนโคลนกันสระที่เอามาตากแห้งก็เรียกว่า “สระปลาบู่ก้อน” ทั้งสองชนิดใช้ดูใช้ฟอกขณะอาบน้ำ สรรพคุณช่วยป้องกันผีแม่ปลาบู่หลอกได้นักแล... ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (สระปลาบู่)

- พื้นดินนครอินเดียวที่เปื้อนเลือดแดงฉาน เมื่อฝนตก ได้ชำระชะล้างจนเจือจางกลายเป็นสีชมพู ผู้คนจึงขนานนามเรียกอินเดียวว่า แผ่นดินสีชมพู หรือ “ชมพูทวีป” ...ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ชมพูทวีป)

๓. การตั้งชื่อเรื่อง

มีการตั้งชื่อเรื่องให้น่าสนใจ และสร้างความสงสัยให้ผู้อ่าน เมื่อเห็นชื่อเรื่องอาจจะไม่ทราบเลยว่าผู้เขียนกำลังกล่าวถึงอะไร เช่น เรื่อง โมณากับลิซ่า เมื่อเห็นชื่อเรื่องผู้อ่านอาจจะเดาว่าเป็นการพูดถึงรูปวาด โมณาลิซ่าอันลือชื่อของศิลปินลิโอนาโด ดา วินชี ซึ่งก็มีส่วนถูก แต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะจริงๆ แล้วผู้เขียนต้องการอธิบายกำเนิดของอาหารพิซซ่า และยังอธิบายสาเหตุการเอียงของหอเอนเมืองปิซาอีกด้วย การตั้งชื่อในลักษณะนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่จะเรียกความสนใจให้กับผู้อ่าน เนื่องจากเป็นเรื่องที่เด่นชัดเพื่อเน้นความสนุกสนานมากกว่าจะตั้งใจอธิบายเหตุอย่างจริงจัง

๔. รูปแบบของเรื่องเล่า

รูปแบบของเรื่องเล่ามีทั้งที่เป็นร้อยแก้ว ร้อยกรอง และแบบพิเศษเช่น การเล่าแบบนิทานลูกโซ่ เป็นต้น แต่เรื่องส่วนใหญ่เล่าเป็นร้อยแก้ว เรื่องที่เล่าเป็นร้อยกรองมีเพียงเรื่องเดียว คือ ขุนเดช ส่วนเรื่องที่เล่าแบบนิทานลูกโซ่มี ๒ เรื่องคือ ทำไมเย็นตาโฟสีแดง และทำไมซื้อสินค้าแล้วไม่รับคืน

๕. การแปลงชื่อ

๕.๑ การแปลงชื่อด้วยวิธีทางภาษาศาสตร์

ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในภาษาที่มีการใช้สืบทอดกันมาในสังคม คือมีการเปลี่ยนแปลงของเสียง หรือการกลายเสียงที่เคยมีมาในอดีตที่เรา

รู้จักกันดี เช่น คำว่า “หมาก” ที่หมายถึงลูกไม้ ในคำว่า หมากม่วง หมากขาม หมากพร้าว ซึ่งเป็นคำที่พบตั้งแต่สมัยสุโขทัย เมื่อใช้ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน คำนี้ก็กร่อนเสียงเหลือเพียง “มะ” ดังปรากฏเป็น มะม่วง มะขาม มะพร้าว เป็นต้น นอกจากนี้ชื่อสถานที่หลายแห่ง เมื่อเราได้ฟังจากนิทานก็มักจะเป็นชื่ออย่างหนึ่ง ซึ่งต่างกับชื่อที่เรียกกันในปัจจุบัน และมักจะมีการอธิบายกำกับว่า “ต่อมาชื่อนั้นก็เพี้ยนเป็น” เช่น ชื่อเมือง “สะแกกรัง” ในจังหวัดอุทัยธานี เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจาก “ชินเกียรติ” บัณฑิตได้นำปรากฏการณ์ที่มานี้มาใช้กับชื่อเรียกสิ่งต่างๆ ในนิทานหลายเรื่องของเขา ได้แก่

ชื่อในเรื่อง	ชื่อที่ต้องการให้เป็น	เรื่อง
พระยากร / práya:ko:n /	พยากรณ์ / paya:ko:n /	คำที่ทำให้เป็นนาย
ไปลามาควาย / paila:ma:kwa:j /	ไปลามาไห้ / paila:ma:wái /	ลामะลิลา
วันสงคราม / songkhra:m /	วันสงครามต์ / songkra:n /	วันสงคราม
สระปลานู / sà?pla:bù: /	สนู / sa?bù: /	สระปลานู
สามลี / sǎ:mli: /	ลาลี / sǎmli: /	สามลี
อินเดียแดง / ?indiadæ:ŋ /	อินเดียนแดง / ?indiandæ:ŋ /	ชมพูทวีป
อินเดียหน้าใจ / ?indianâ:co:n /	อินเดียนาโจนส์ / ?indianâ:co:n /	ชมพูทวีป
ตะเอย / tǎe?iia /	เต้เอย / tǎe?iia /	ของท่านเปา
รักสามเส้า / raksǎ:msǎu /	รักสามเส้า / raksǎ:msǎu /	บอกเล่าเก้าสิบ

ชื่อในเรื่อง	ชื่อที่ต้องการให้เป็น	เรื่อง
(หอเอน) พิษซ่า /phítsá:/	(หอเอน) ปีซ่า / piʔsá:/	โมนากับลิซ่า
(ขนม) พิษซ่า / phítsá:/	(ขนม) พิษซ่า / phítsá:/	โมนากับลิซ่า
ล่อยกับรง / lo:jkàpthong /	ล่อยกระทง / lo:jkraʔthong /	ล่อยกับรง
ว่าว / wá:w /	ว่าว / wá:w /	ล่อยกับรง
ลิงโฟ / lingpho:/	ลิโฟ / líʔpho:/	ลิงกระทิงโค
กระทิงแรง / kraʔthingræ:ɛ /	กระทิงแดง / kraʔthingdæ:ŋ /	ลิงกระทิงโค
โคบ้าน / kho:bá:n	โคบาล / kho:ba:n /	ลิงกระทิงโค
โดนนัด / do:nnát /	โดนัท / do:nát /	อับราฮัมและบุตรทั้งเจ็ด
อาเอ้อ / ʔa:ʔǎ:/	อาเธอร์ / ʔa:thǎ:/	อัศวินโต๊ะจีน

๕.๒ การแปลงชื่อด้วยวิธีการแปลความ

นอกเหนือจากการใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้ในการแปลงชื่อแล้วบัวโรยยังมีกลวิธีการเล่าเรื่องที่น่าสนใจโดยการเล่นกับภาษาอีกวิธีหนึ่งนั่นคือเล่นความหมายของคำระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ นั่นคือเล่นคำว่า กางเกงพันธุกรรม กับ กางเกงยีน

“พันธุกรรม” หรือหน่วยพันธุกรรม เป็นศัพท์บัญญัติจากคำว่า “gene” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งคำนี้เป็นคำพ้องเสียงกับคำว่า “jean” ที่หมายถึงผ้าชนิดหนึ่ง และเป็นคำที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ดังนั้น กางเกงพันธุกรรมของบัวโรย จึงหมายถึงกางเกงยีน

โดยที่ผู้อ่านซึ่งส่วนใหญ่จะมีความรู้ในภาษาอังกฤษ แม้ไม่มากนัก ก็สามารถที่จะเข้าใจได้

ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานเดิมกับนิทานของบัวไร

ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานเดิมกับนิทานของบัวไร เกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. การนำนิทานเดิมมาดัดแปลง
๒. การอ้างชื่อตัวละคร หรืออนุภาคในนิทานที่รู้จักกันดี
๓. การนำอนุภาคนิทานมาใช้
๔. การนำกฎของนิทานมาใช้
๕. การนำนิทานเดิมมาดัดแปลง

การนำนิทานเดิมมาใช้ในนิทานของบัวไร เป็นการนำนิทานที่มีอยู่เดิม และเป็นนิทานที่รู้จักกันดี มาเล่าใหม่ ซึ่งนิทานที่นำมา มีทั้งที่นำมาเพียงบางส่วน และนำมาทั้งเรื่อง การดัดแปลงนิทานนี้เกิดขึ้นใน ๒ ลักษณะ คือ การนำนิทานเดิม มาแทรกเป็นส่วนหนึ่งของนิทานใหม่ของบัวไร และการนำนิทานเดิมมาแปลงเรื่อง ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวละคร เปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ เปลี่ยนการให้เหตุผล หรือเปลี่ยนตอนจบของนิทานก็ได้

๑) การนำนิทานเดิมมาแทรกเป็นส่วนหนึ่งของนิทานใหม่ ได้แก่ เรื่อง ทำไมเย็นตาโฟสีแดง ของท่านเปา และอับราฮัมและบุตรทั้งเจ็ด

- เรื่อง ทำไมเย็นตาโฟสีแดง นำนิทานลูกโซ่เรื่อง “ทำไมฝนตก”

มาแทรก

เรื่องทำไมฝนตก

ทำไมฝนตก

เพราะกบมันร้อง

ทำไมกบร้อง

ทำไมเย็นตาโฟสีแดง

ทำไมฝนตก

เพราะกบมันร้อง

ทำไมกบร้อง

เพราะเจ้าหญิงไม่ยอมจูบ

.....

ทำไมมั่งกรตุ	ทำไมมั่งกรตุ
เพราะท้องมันปวด	เพราะท้องมันปวด
ทำไมท้องปวด	ทำไมท้องปวด
เพราะกินข้าวดิบ	เพราะกินของดิบ
ทำไมข้าวดิบ	ทำไมของดิบ
	เพราะมันไม่สุก
	ทำไมไม่สุก
เพราะพื้นมันเปียก	เพราะแก๊สมันหมด

- เรื่อง ของท่านเป่า นำนิทานเรื่อง "จันทโครบ" มาแทรก โดยให้ตัวละครในเรื่องของท่านเป่าพบกับชายหนุ่มที่เป็นเจ้าของผอบ และเมื่อเปิดผอบก็มีสาวงามคนหนึ่งออกมา แม้ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงชื่อชายหนุ่มคนนั้น แต่คนที่รู้จักเรื่องจันทโครบ ก็จะได้เห็นว่า ชายหนุ่มคนนั้นคือ จันทโครบ และหญิงสาวที่ออกมาจากผอบคือนางโมรา

<u>จันทโครบ</u>	<u>ของท่านเป่า</u>
- จันทโครบได้ผอบ	- เอี้ยก้วยได้ของแดงจาก
จากพระอาจารย์	พระอาจารย์
- พระอาจารย์สั่งให้เปิดผอบ	- อาจารย์ให้เปิด ของแดง
ที่เมืองเท่านั้น	ที่บ้าน
	- เอี้ยก้วยพบชายแปลกหน้า
	ถือผอบมา
	- ชายแปลกหน้าชวนให้
	เอี้ยก้วยเปิดของแดง
- จันทโครบผินคำสั่ง	- เอี้ยก้วยเชื่อฟังอาจารย์
พระอาจารย์เปิดผอบ	ไม่เปิดของ
ระหว่างทางและนางโมราออกมา	
- มีโจรมาแย่งนางโมราและฆ่า	- เอี้ยก้วยพบโจรจับนางในผอบ
จันทโครบตาย	จึงเข้าช่วยเหลือนาง
	- นางในผอบขอยู่กินกับ
	เอี้ยก้วย

- อับราฮัมและบุตรทั้งเจ็ด แทรกเรื่อง "สังข์ทอง" ตอน รจนาเลือกคู่
เข้ามา

<u>สังข์ทอง</u>	<u>อับราฮัมและบุตรทั้งเจ็ด</u>
- ท้าวสามลมีธิดา ๗ องค์	- อับราฮัมมีบุตรชาย ๗ คน
- ท้าวสามลจัดพิธีเลือกคู่ให้ธิดา ทั้งเจ็ด	- อับราฮัมกับท้าวสามลจับคู่ ให้บุตรของตนแต่งงานกัน
- ธิดา ๖ คน เลือกเจ้าชายเป็นคู่	- บุตรและธิดา จับคู่กันได้ ๖ คู่
- นางรจนาเลือกเจ้าเงาะ	- บุตรคนสุดท้ายของ อับราฮัมไม่มีคู่ เพราะนางรจนาไปเลือก เจ้าเงาะ

๒) การนำนิทานเดิมมาแปลงเรื่อง ได้แก่เรื่อง ทำไมสินค้าซื้อแล้วไม่รับคืน
มะกะโท สระปลานู๋ และสี่ตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง

- ทำไมสินค้าซื้อแล้วไม่รับคืน แปลงมาจากเรื่อง "ดากับยาย"

<u>ดากับยาย</u>	<u>ทำไมสินค้าซื้อแล้วไม่รับคืน</u>
- ดากับยายปลูกถั่วปลูกงาให้ หลานเฝ้า	- ดากับยายให้หลานเฝ้าร้าน ขายของชำ
- หลานมัวแต่เล่นไม่สนใจเฝ้า	- หลานไปเล่นกับเพื่อน ไม่เฝ้าร้าน
- อีกาจิกถั่วจิกงาจนหมด	- มีแขกเอาถั่วกับงามาคืน หลานรับเอามาและคืนเงิน แขกไป
- ดากับยายกลับมาก็โกรธด่าและ ตีหลาน	- ดากับยายกลับมาก็โกรธ ด่าและตีหลาน
- หลานไปขอให้อีกาคืนถั่วงา แต่อีกาไม่คืน	- หลานไปขอให้แขกคืนเงิน แต่แขกไม่คืน

ตากบยาย

- หลานขอให้ยายพรานยิงอีกา
- นายพรานไม่ช่วย
- หลานไปขอให้หนู แมว หมา ฯลฯ ช่วย แต่ไม่มีใครยอมช่วย จนถึงแมลงหวี่ที่ยอมช่วยเหลือ
- หลานได้ตัวงาคืน

- เรื่อง มะกะโท (บัวไร) แปลงมาจากเรื่อง "มะกะโท" (เดิม)

มะกะโท (เดิม)

- มะกะโทเป็นคนเลี้ยงช้างพระร่วง
- มะกะโทพบเปี้ยตกอยู่
- มะกะโทถวายพระร่วง
- พระร่วงให้เปี้ยนั้นแก่มะกะโท
- มะกะโทเอาเปี้ยไปซื้อพันธุ์ผัก
- มะกะโทใช้น้ำเปี้ยกน้ำลาย จุ่มในเมล็ดผัก ได้ตีดน้ำมามาก

ทำไมสินค้าซื้อแล้วไม่รับคืน

- หลานขอให้หนูหลอกแขก แต่หนูไม่ทำ
- หลานขอให้อีกากิจหนู แต่อีกาไม่ทำ
- หลานขอให้ยายพรานยิงอีกา
- นายพรานให้หลานเอาเงินมา ๕๐,๐๐๐ จะยิงแขกให้

- นายพรานกับหลานถูกจับ

มะกะโท (บัวไร)

- มะกะโทเป็นผู้ช่วยคนเลี้ยงช้าง
- เจ้าหญิงทำเหรียญทองคำ
- มะกะโทเก็บทองคำคืน
- เจ้าหญิง
- เจ้าหญิงให้ทองคำคืนแก่มะกะโท
- มะกะโทเอาทองคำไปซื้อผ้า ๑ นิ้ว
- มะกะโทใช้น้ำเปี้ยกน้ำลาย จุ่มในทองคำ ได้ผ้าติดมาผืนใหญ่

มะกะโท (เดิม)

- มะกะโทปลุกผักนั้นถวายพระร่วง
- พระร่วงพระราชทานรางวัลให้มะกะโท

มะกะโท (นิวไร)

- มะกะโทนำผ้ามาเย็บเป็นรูปช้าง
- มะกะโทถูกจับซื้อหาขโมยผ้าและแอบ เข้ามาในอุทยาน

- เรื่อง สระปลาบู่ แปลงมาจากเรื่อง "ปลาบู่ทอง"

ปลาบู่ทอง

- แม่นางเอื้อยตายกลับมาเกิดเป็นปลาบู่ทอง
- นางเอื้อยรอนรำให้แม่ปลาบู่

สระปลาบู่

- นางเอื้อยที่กักปลาบู่ว่าเป็นแม่
- นางเอื้อยให้อาหารปลาบู่และระบายความคับแค้นใจให้ปลาบู่ฟัง
- ปลาบู่พลอยโกรธแค้นแทนนางเอื้อย
- แม่เลี้ยงจับปลาบู่มาอาหาร
- ปลาบู่กลายเป็นผีแม่ปลาบู่คอยหลอกคน

- แม่เลี้ยงจับปลาบู่มาประกอบอาหาร
- ปลาบู่เกิดใหม่เป็นต้นมะเขือ

- เรื่อง สี่ตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง แปลงจาก เรื่อง "กระต่ายกับเต่า"

กระต่ายกับเต่า

- กระต่ายหัวเราะเยาะเต่าว่าเดินช้า
- เต่าทำวิ่งแข่งกับกระต่าย

สี่ตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง

- กระต่ายหัวเราะเยาะสี่ตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้องว่าเดินช้า
- สี่ตีนฯ ทำวิ่งแข่งกับกระต่ายไปที่บ้านพระเจ้า

<u>กระต่ายกับเต่า</u>	<u>สี่ตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง</u>
- กระต่ายประมาทนอนหลับ
ระหว่างทาง	- กระต่ายไปถึงหน้าบ้าน
พระเจ้าก่อน แต่มีแม่น้ำ
ขวาง จึงต้องวิ่งข้ามภูเขาไป
ข้ามสะพานก่อนแล้ว
วิ่งกลับมา
- เต่าค่อยๆ เดินและถึงเส้นชัยก่อน
กระต่าย	- สี่ตีนฯ ว่ายข้ามแม่น้ำไปถึง
บ้านพระเจ้าก่อน

๒. การอ้างอิงชื่อตัวละคร หรืออนุภาค ในนิทานที่รู้จักกันดี

เป็นการนำชื่อตัวละคร หรืออนุภาคในนิทานที่คุ้นเคยมาใส่ในเรื่องเล่าใหม่ ซึ่งเมื่อเห็นขึ้นมาก็รู้ได้ทันทีว่ามาจากเรื่องใด หรืออยู่ในเรื่องใด การนำมาอ้างอิงนี้ บางครั้งก็มีการขยายความเกี่ยวกับตัวละครเพิ่มเติมตามใจผู้แต่ง ตัวอย่าง

- อ้าง "หนูน้อยหมวกแดง" ในเรื่อง *ทำไมเย็นตาโฟสีแดง* ในตอนที่ว่า
"ทำไมเย็นตาโฟสีแดง
เพราะหนูน้อยหมวกแดงทำหมวกหล่นใส่"

- อ้างชื่อ "พระอภัยมณี" ในเรื่อง *ขุนเดช*
"เรียนร่วมรุ่น กับพระ **ชื่ออภัย** ผู้อาศัย สร้างชื่อ จากเสียงปี
ขุนเดชตั้ง ใจดัง กว่าคนนี้ เขาจึงชื่อ จักรยาน บั่นรอบกรุง"

- อ้างชื่อ "ดาอินกะตานา" ในเรื่อง *ทำไมอาหารทะเลจึงแพง*
"ดาอินกะตานา ออกเรือทอดแหหาปลาในทะเลเหมือนทุกวัน จะต่าง
ก็แต่วินาที ที่ตั้งแต่ตะวันโผล่ยอดเขา จนตะวันจะจมทะเล ดาอินกะตานา ยัง
ไม่ได้ปลาสักตัว"

- อ้างอนุภาคการลอยผอบ ในเรื่อง *พายุ* ซึ่งอนุภาคนี้นำมาจากเรื่อง
คำวิหลวิชัย ที่นางจันทร์สุดานำผอบห่อใส่ผอบลอยน้ำ แต่ในเรื่อง พายุ เจ้าหญิงรัศมี
นำขนมอบผสมขนมังกรใส่ในผอบลอยน้ำเพื่อหาอัศวินมาช่วยเหลือ

๓. การนำอนุภาคของนิทานมาใช้

เป็นการนำอนุภาคที่ปรากฏในนิทานทั่วๆ ไปมาใช้ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น

- **อนุภาคเลข ๓** พบในหลายเรื่อง เช่น ผู้ต้องสงสัยที่ขโมยกางเกงในเรื่อง กางเกงพันธุกรรม มี ๓ คน ตัวเก็งในการเลือกผู้นำจากเรื่อง สิงกระหิณโค มี ๓ ตัว และเรื่อง สามหาบ ก็กล่าวถึงการหาบจำนวน ๓ ครั้ง

- **การปลอมตัว** ปรากฏในเรื่อง คำที่ทำให้เป็นนาย มีพยานาคปลอมตัวเป็นงูเห่า

- **การช่วยเหลือและการตอบแทน** จากเรื่อง คำที่ทำให้เป็นนาย กรได้ช่วยพยานาค และ พยานาคได้พากรไปดูถ้ำแห่งอนาคตเป็นการตอบแทน และในเรื่อง ทำไมอาหารทะเลจึงแพง ตาอินกะตานาได้ช่วยเหลือธิดาเจ้าสมุทร นางจึงให้เตาวิเศษเป็นของตอบแทน

๔. การนำกฎของนิทานมาใช้

เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์ก ได้เสนอข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษานิทานพื้นบ้านขึ้น เรียกกันว่า กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน รวม ๑๒ ข้อ* เมื่อศึกษานิทานของบัวโรก็ปรากฏว่า พบลักษณะของกฎนิทานพื้นบ้านที่โอลริกกล่าวถึง ได้แก่

- กฎแห่งฝาแฝด

หมายถึงพี่น้องที่มีฝาแฝดหรือคนสองคนที่มียุทธศาสตร์เหมือนกัน แต่มีลักษณะแตกต่างกันแบบตรงข้าม คนหนึ่งดีคนหนึ่งร้าย หรืออาจมีการแย่งผู้ชายหรือผู้หญิงคนเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้พบในเรื่องโมนากับลิซ่า ซึ่งกล่าวถึงพี่น้องสองคนที่มีนิสัยแตกต่างกัน และชอบพอกผู้ชายคนเดียวกัน

* กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ๑๒ ข้อ ได้แก่ กฎของการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง กฎแห่งการซ้ำ กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวต่อ ๑ ฉาก กฎแห่งความแตกต่างแบบตรงกันข้าม กฎแห่งฝาแฝด ความสำคัญของตำแหน่งต้นกับตำแหน่งท้าย กฎของการสร้างเรื่องเชิงเดียว กฎของการสร้างแบบสร้าง จากประทับใจ ความสมเหตุสมผล เอกภาพของโครงเรื่อง การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

- ความสำคัญของตำแหน่งต้นกับตำแหน่งท้าย

เป็นการกล่าวถึงตัวละครที่มีพี่น้องหลายๆ คน โดยจุดสนใจมักจะอยู่ที่น้องคนสุดท้อง ซึ่งแสดงบทบาทมากที่สุด เช่นเรื่อง ชมพูทวีป กล่าวถึงพระเจ้าอินเดียมุตรชายสี่คน แต่คนสำคัญที่สุดคือ บุตรชายคนเล็กคืออินเดียงค์จิด ซึ่งได้ครอบครองชมพูทวีปต่อมา หรือเรื่อง อับราฮัมและบุตรทั้งเจ็ด ตัวละครเด่นคือบุตรคนที่เจ็ด

การเปรียบเทียบนิทานอธิบายเหตุเดิมกับนิทานบัวโร

๑. การเปรียบเทียบประเภทของนิทาน

ประเภทของนิทาน	นิทานอธิบายเหตุเดิม	นิทานบัวโร
<u>แบ่งตามลักษณะ</u> <u>การอธิบาย</u>		
- อธิบายกำเนิด	มันเทศเกิดจากอะไร, กำเนิดดอกทานตะวัน, กำเนิดภูเขาและแม่น้ำ, ยุงมาจากไหน	กางเกงยีน, พืชชา, โดนัท, สบู่, สาลี่, สำนวน "กินใต้โต๊ะ", สูตร ฯ
- อธิบายลักษณะ	ทำไมช้างมึงว, ทำไมหมีจึงหางสั้น, ทำไมแร้งจึงหัวโล้น	ทำไมเย็นตาโฟสีแดง, ถนนเพชรบุรีตัดใหม่, ทำไมอาหารทะเลจึงแพง
- อธิบายพฤติกรรม	ทำไมแมงมุมจึงชอบชักใย, ทำไมนกกาเหว่าจึงไซ้ ให้แม่กาฟัก,	สามดาว (การปิดปากเวลาหาว), สัตว์เลี้ยงของฉัน (การดูแลลูก)

ประเภทของนิทาน	นิทานอธิบายเหตุเดิม	นิทานบัวโร
แบ่งตามสิ่งที่นำมา อธิบาย		
- ปรากฏการณ์ ธรรมชาติ	ทำไมแผ่นดินจึงไหว, ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม	ลูกนิมิต (ฟ้าแลบฟ้าร้อง), จดหมาย เหตุราหู (สุริยุปราคา, จัทรุปราคา)
- สัตว์	ทำไมปลาฉลามจึงหัวแบน, กำเนิดของหนูและแมว	สี่ตีนเดินมาหลังคา มุงกระเบื้อง
- พืช	กำเนิดมะพร้าว, กำเนิดดอกทานตะวัน	สามหาว (ผักตบ), ดอกป๊อปปี้ (ดอกกุหลาบ)
- คน	ทำไมมนุษย์จึงต้องรบกัน, ทำไมหญิงแขกจึงต้อง คลุมหน้า	ชมพูทวีป (อินเดียนแดง), สัตว์เลี้ยงของอัน
- ของใช้	กำเนิดของเกี้ยว, รูปไก่เครื่อง หมายชี้ทางลม	สระปลาบู่ (สบู่), สามลี (สำลี)
- อาหาร	กำเนิดเนื้อเค็มแผ่น, ประวัติปาท้องไก่	ขนมความรัก, ลิงกระทิงโค (กระทิงแดง), ทหารโบกปูน (ขนมเปียกปูน)
- ประเพณี / วันสำคัญ	ตำนานวันสงกรานต์, ประเพณีวิ่งควาย	วันสงคราม (วันสงกรานต์), ลอยกำบัง (ลอยกระทง), ของท่านเปา
- ภาษา		
- คำ		คำที่ทำให้เป็นนาย (พยากรณ์), บอกเล่าเก้าสิบ (ปัจฉยสี)

ประเภทของนิทาน	นิทานอธิบายเหตุเดิม	นิทานบัวโร
- ลำนวน	กระต่ายสามขา กระต่ายตีนตุ่ม	ข่าวจากเด็กเลี้ยงแกะ (โคมลอย), ขุนเดช (สงเดช), ลามาละลิลา (ไปลามาไหว้), อัศวินโต๊ะจีน (กินใต้โต๊ะ)

๒. การเปรียบเทียบกลวิธีการเล่าเรื่อง

กลวิธีการเล่าเรื่อง	นิทานอธิบายเหตุเดิม	นิทานบัวโร
การขึ้นต้น	- เมื่อนานมาแล้ว - ครั้งหนึ่งเมื่อสัตว์ยังพูดได้ - ในสมัยที่พระเจ้า เพิ่งสร้างโลก	ไม่แน่นอน
การลงท้าย	- ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา - ด้วยเหตุนี้เอง...	- ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา...
การตั้งชื่อเรื่อง	ตั้งง่าย ๆ เห็นแล้วก็ทราบว่ กำลังพูดถึงเรื่องอะไร	ตั้งชื่อชวนให้งง ให้ผู้อ่านเดาไม่ออก
รูปแบบของเรื่องเล่า	เล่าสั้น ๆ ตรงไปตรงมา ใช้ภาษาร้อยแก้ว	ค่อนข้างซับซ้อน ใช้ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง

ในนิทานบัวโรยังมีกลวิธีการเล่าเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การกลายชื่อเรื่อง โดยอาศัยหลักการทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของวันเวลา ทำให้ภาษามีโอกาสเพี้ยนไปจากเดิมได้

ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานของบัวไรกับสังคมไทย

บทบาทของนิทานของบัวไร

๑. บทบาทด้านการให้ความบันเทิง

การให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของนิทานอธิบาย เหตุุดนี้ เนื่องจากผู้เขียนตั้งใจที่จะให้หนังสือเป็นเสมือนเครื่องระบายความทุกข์ของผู้อ่าน เห็นได้จากชื่อรวมเรื่องสั้นเล่มแรกที่ตั้งชื่อว่า "เรื่องสั้นประจำสัปดาห์" ซึ่งเปรียบความทุกข์เหมือนกับกากของเสียในร่างกายที่ควรจะต้องปลดปล่อยออกไปเป็นกิจวัตร ไม่ให้ทั้งค้างอยู่ในร่างกาย เนื้อหาของนิทานทั้งหมดก็เน้นที่การสร้างความขบขันให้กับผู้อ่าน โดยใช้กลวิธีที่สำคัญคือ เล่นกับความคุ้นเคยของผู้อ่าน โดยนำรูปแบบนิทานเก่ามาเล่าใหม่ ซึ่งคงกรอบการเล่าแบบเดิมไว้ แล้วมีการดัดแปลงเรื่องจากนิทานเก่า บางครั้งก็มีการอ้างอิงนิทานเก่า หรือหักมุมจบ เป็นต้น

๒. บทบาทในด้านการวิจารณ์นิทานที่มีมาแต่เดิม

แม้ว่าในสังคมไทยในอดีตจะไม่มีวัฒนธรรมการวิจารณ์เป็นศาสตร์อย่างชัดเจนเหมือนกับสังคมตะวันตก แต่วัฒนธรรมการวิจารณ์ของไทยก็มีมานานแล้ว แต่มักจะอยู่ในรูปของการนำวรรณคดีที่ตีมาเป็นแบบอย่างในการเรียน หรือในตำรา การแต่งคำประพันธ์ เช่นการนำโคลงสี่สุภาพในลิลิตพระลอบางบทมาเป็นแบบอย่างการแต่งโคลงในหนังสือจินตามณี เป็นต้น ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์มีการวิจารณ์วรรณกรรมในรูปแบบของการแต่งล้อเลียน ที่เห็นได้ชัดคือ เรื่องละเล่นล้นไดของพระมหามนตรี (ทรัพย์) ที่แต่งล้อเรื่อง อิเหนา ในนิทานของบัวไรก็มีการนำนิทานเก่าหลายเรื่องมาดัดแปลงเล่าใหม่ลักษณะเช่นนี้ก็ถือเป็นการวิจารณ์นิทานเก่าได้ในอีกทางหนึ่ง มีการแสดงความคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหรือความเชื่อเดิมๆ หลายประการ หรืออาจมีการเสนอความคิดใหม่ๆ เช่น เรื่องของท้าวเปา ที่อ้างถึงจันทโครบว่า การฝ่าฝืนคำสั่งอาจารย์จะได้รับโทษ บัวไรก็เอามาเล่าใหม่ โดยสร้างตัวละครที่ชื่อเอี้ยก้วยขึ้นมา ซึ่งเอี้ยก้วยก็ประพฤติตามคำสั่งอาจารย์และสุดท้ายก็ประสบความสำเร็จในชีวิต เรื่องสระปทุมมีการวิจารณ์ความเชื่อของคนรุ่นก่อนที่เชื่อเรื่องคนกลับมาเกิดเป็นสัตว์นั้นคือในเรื่องปลาปูทองที่เล่าว่าแม่ของเอี้ยก้วยที่ตายไปแล้วมาเกิดเป็นปลาปูทอง บัวไรวิจารณ์ว่า คนดีน่าจะไปเกิดเป็นนางฟ้ามากกว่าจะมาเกิดเป็นสัตว์เช่นนี้ ดังความที่ว่า "หลังจากที่แม่ตกลูกตาย นางเอี้ยก้วยก็เฝ้าเพียร

เข้าใจว่าปลาบู่ตัวที่มาขออาหารกินทุกเช้าทุกเย็นในสระหลังบ้านนั้นคือแม่ของตน กลับชาติมาเกิดใหม่ โดยหาไม่รู้ไม่วิญญาณใจดีของแม่บ้านนี้น่าจะไปเกิดเป็นนางฟ้า สุขสบายไปแล้ว ไม่มามีวเป็นสัตว์เดรัจฉานอยู่อย่างนี้หรอก"

ภาพสะท้อนของสังคมในนิทานของบัวไร

มีคำกล่าวไว้ว่า วรรณกรรมเป็นเสมือนภาพสะท้อนสังคม วรรณกรรมในยุคสมัยใดก็จะแสดงให้เห็นสภาพ ความเป็นไปในสังคมและวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้นๆ นิทานอธิบายเหตุในอดีตอาจแสดงให้เห็นการพยายามตอบข้อสงสัยของคนที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งที่อยู่แวดล้อมในสังคม แสดงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนกับธรรมชาติ รวมทั้งการแสดงความเชื่อ ค่านิยมของคนในอดีตที่มีต่อสิ่งต่างๆ

นิทานอธิบายเหตุสมัยใหม่ก็เช่นกัน นิทานของบัวไรก็ได้สะท้อนภาพสังคมไทย ในยุคปัจจุบันซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีความแตกต่างอย่างมากกับสังคมในอดีต ภาพสะท้อนของสังคมที่ปรากฏในงานของบัวไรได้แก่

๑. สะท้อนปัญหาในสังคม

แม้นิทานจะเป็นเรื่องเล่าเพื่อความสนุกสนาน แต่ก็มีการสอดแทรกปัญหาสังคมเข้าไปด้วย เหตุผลประการหนึ่งคือนำปัญหานั้นมากล่าวเสียดสี ล้อเลียน หรือวิพากษ์วิจารณ์อย่างนุ่มนวล เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือแตกแยกขึ้นในสังคม ดังจะเห็นได้จากนิทานมุขตลกทั้งหลาย ในส่วนของนิทานบัวไรก็มีการนำเอาปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในขณะนั้นมากล่าวถึงด้วยเช่นกัน โดยใช้น้ำเสียงล้อเลียน เสียดสี เช่นเรื่อง *เพชรบุรีตัดใหม่* ที่กล่าวถึงปัญหาการตัดซ่อมถนนอยู่เป็นประจำ โดยกล่าวเสียดสีว่าเป็นเพราะมีผีมาขุดเพื่อจะย้ายถนนไปอยู่ที่อื่น เรื่อง *เย็นตาไฟสีแดง* ก็มีการยกเรื่องกรณีการสร้างศาลาของวัดธรรมกายที่ถูกวิจารณ์ว่ามีรูปร่างเหมือน जानบิน ขึ้นมาล้อเลียน รวมถึงการกล่าวถึงปัญหาการหยุดงานประท้วง ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปีที่เขียนเรื่องเหล่านี้ (พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๒) การที่ผู้เขียนยกปัญหาที่เป็นที่รับรู้กันในสังคมมาล้อเลียนนี้ เป็นวิธีการหนึ่งที่สร้างความขบขันให้กับคนในสังคมที่รับรู้ปัญหาเดียวกันได้เป็นอย่างดี และยังเป็นการบันทึกสังคมโดยทางอ้อมอีกด้วย

๒. สะท้อนภาพชีวิตของคนในสังคมไทย

สังคมไทยรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกในหลายๆ ด้าน ทั้งด้าน

วัฒนธรรมการแต่งกาย เช่นการนิยมนุ่งกางเกงยีน วัฒนธรรมการรับประทานอาหาร โดยเฉพาะอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ดที่มีขายในห้างสรรพสินค้า เช่น พิซซ่า โดนัท วัฒนธรรมการให้ดอกกุหลาบในวันวาเลนไทน์ รวมทั้งวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งจะเห็นได้ว่านิทานหลายเรื่องที่บัวโรนำมาอ้างอิงเป็นนิทานที่รับมาจากทางตะวันตก และเป็นนิทานที่รู้จักกันดี เช่นหนูน้อยหมวกแดง เด็กเลี้ยงแกะ กษัตริย์อาเธอร์กับอัศวินโต๊ะกลม เป็นต้น

๓. สะท้อนทัศนะบางประการของคนในปัจจุบัน

๓.๑ ทัศนะเรื่องวัตถุนิยม จากนิทานของบัวโรหลายๆ เรื่องสะท้อนให้เห็นความคิดของคนในปัจจุบันอย่างหนึ่งคือให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของมากกว่าความสำคัญทางจิตใจ ในเรื่อง *ทำไมสินค้าซื้อแล้วไม่รับคืน* ซึ่งเป็นการแปลงเรื่องมาจาก นิทานเก่าเรื่อง ตากับยายปลุกกล้วยปลูกลง นายพรานในเรื่อง ตั้งคำถามกับหลานว่าทำไมต้องไปขอร้องให้ใครๆ ทำอะไรให้เหนื่อย เพียงเอาเงินมาให้ตนเท่านั้น ตนเองจะจัดการเรื่องทั้งหมด คือไปฆ่าแขกให้ แสดงให้เห็นค่านิยมที่คนเคยร้องขอน้ำใจกัน เป็นการแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราแทน ในเรื่อง *ทำไมอาหารทะเลมีราคาแพง* ก็สะท้อนให้เห็นความคิดของคนปัจจุบันที่ว่า ของที่มีราคาแพงย่อมดีกว่าของที่มีราคาถูกเสมอ แม้ว่าของทั้งสองอย่างนั้นจะมีคุณภาพเหมือนกันก็ตาม

๓.๒ ทัศนะเรื่องการแสดงสติปัญญา เราจะพบว่าสมัยก่อนสังคมจะนิยมและนับถือคนที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบดี แม้บางครั้งการแสดงปัญญานั้นอาจจะแฝงเล่ห์เหลี่ยมไว้บ้างก็ได้รับการให้อภัย ในสังคมไทยก็มีนิทานที่ตัวเอกแสดงสติปัญญาหลายเรื่องที่ได้รับคามนิยมมากก็เห็นจะเป็นเรื่องศรีธนญชัย และในเรื่องมะกะโท (เดิม) มะกะโทก็ได้แสดงให้เห็นสติปัญญาโดยการใช้ไม้จุ่มน้ำลาย แล้วจุ่มในกองเมล็ดพันธุ์ฝัก ได้ฝักติดไม้จุ่มมากมาย ในราคาสตางค์เดียวพอคำ ก็ยอมรับในสติปัญญานี้ แต่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งคนรับแนวคิดแบบทุนนิยมที่เน้นการค้าขายแลกเปลี่ยนที่ชัดเจนเข้ามา อาจมองว่าเป็นการใช้เล่ห์เหลี่ยมเพื่อเอาเปรียบผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากเรื่องมะกะโท (บัวโร) ที่สร้างเรื่องล้อกัน โดยให้มะกะโทจุ่มไม้จุ่มในกองผ้าและได้ผ้ายาวหลายเมตร แต่สุดท้ายผู้เขียนก็ให้มะกะโทถูกจับข้อหาลักทรัพย์ เรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นทัศนะที่มีต่อสติปัญญาของคนที่เปลี่ยนไปว่า สังคมจะยอมรับก็ต่อเมื่อไม่ทำให้ใครเดือดร้อน หรือแสดงการเอาเปรียบใครเท่านั้น

สรุป

นิทานของบัวไร สามารถจัดประเภทได้เช่นเดียวกับนิทานอธิบายเหตุเดิม คือมีการอธิบายกำเนิด อธิบายลักษณะ และอธิบายพฤติกรรมเช่นเดียวกัน ส่วนที่นำมาอธิบายก็จัดประเภทได้เช่นเดียวกันแต่จะแตกต่างกันที่รายละเอียดของสิ่งที่นำมาอธิบาย โดยนิทานของบัวไรมักจะอธิบายกำเนิด หรือปรากฏการณ์ที่เป็นประติสัณฐานของมนุษย์ มากกว่าอธิบายสิ่งต่างๆ จากธรรมชาติ ส่วนกลวิธีการเล่าเหมือนกันเพียงอย่างเดียว คือการจบเรื่อง ซึ่งในนิทานของบัวไร จะลงท้ายทุกเรื่องว่า “ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา” การลงท้ายเช่นนี้เป็นกลวิธีสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเรื่องเล่านี้เป็นนิทานอธิบายเหตุ ส่วนการขึ้นต้นนั้นนิทานอธิบายเหตุเดิมจะเริ่มด้วยการอ้างเวลาที่เกิดเรื่องที่ยาวนานมาแล้ว แต่ในนิทานบัวไร จะขึ้นต้นเรื่องไม่แน่นอน

การนำนิทานเดิมมาใช้ในการเล่าเรื่องใหม่ในนิทานของบัวไรมีหลายลักษณะ เช่นการนำนิทานเดิมมาดัดแปลง การนำอนุภาค หรือตัวละครในนิทานเดิมมาใช้ รวมทั้งมีการใช้กฎของนิทานด้วย (โดยที่บัวไรเองอาจไม่รู้ตัว) การนิทานเดิมมาใช้นี้ก็ด้วยเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งคือ การสร้างความซับซ้อนให้กับผู้อ่าน โดยนำนิทานที่คนในสังคมคุ้นเคยมาพูดถึงในเชิงอ้างอิง ล้อเลียน หักมุมจบ ซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างดี (อาจพิจารณาจากการรวมเล่มถึงสองเล่ม และพิจารณาจากความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนบทความ ซึ่งอยู่ในกลุ่มคนอ่านคนหนึ่ง) นั้นแสดงให้เห็นว่า นิทานยังเป็นสิ่งที่ยังอยู่ในสังคม และเป็นสิ่งที่คนปัจจุบันรับรู้ร่วมกัน บัวไรจึงได้หยิบยกเรื่องนี้มาเล่า และผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้ดี และเกิดอารมณ์ซับซ้อนไปกับเรื่องราวเหล่านั้นด้วย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างนิทานบัวไรกับสังคมไทย พบว่า นิทานของบัวไรมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดคือสร้างความบันเทิงให้กับผู้อ่าน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สอดแทรกการวิจารณ์นิทานเก่าไว้ด้วย นอกจากนี้ ในนิทานของบัวไรยังสะท้อนภาพสังคมไทยปัจจุบันไว้หลายประการ เช่นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม การสะท้อนชีวิตคนไทยที่รับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก รวมถึงการสะท้อนทัศนคติบางอย่างของคนในยุคปัจจุบัน

แม้ว่าจะมีการเล่านิทานสมัยใหม่ขึ้นในปัจจุบัน แต่นิทานเก่าก็ไม่ได้สูญหายไปเลยเสียทีเดียว นิทานเก่ายังคงสอดแทรกอยู่ในนิทานใหม่ ไม่ว่าจะอยู่ในกรอบการเล่าแบบเดิม หรือการนำเรื่องเก่ามาเล่าใหม่ แสดงให้เห็นว่าคนไม่ว่ายยุคสมัยใด

ยังผูกพันกับนิทาน ด้วยว่านิทานเป็นเรื่องเล่าที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และยังให้ความบันเทิงอารมณ์ได้เป็นอย่างดี นิทานจึงเป็นสิ่งที่จะยังคงอยู่คู่กับมนุษย์ไปทุกยุคทุกสมัย

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (๒๕๔๐).

นิทานพื้นบ้านไทย. กรุงเทพฯ : ครูสภา.

บัวโร. (๒๕๔๓). เรื่องสั้นประจำสัปดาห์. กรุงเทพฯ : แม่ขมอ้อม.

บัวโร. (๒๕๔๔). เรื่องสั้นไม่มีวันสุด. กรุงเทพฯ : แม่ขมอ้อม.

ประคอง นิมมานเหมินท์. (๒๕๔๓). นิทานพื้นบ้านศึกษา. โครงการตำรา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธ เดชคำรน. (๒๕๐๕). นิทานพื้นเมือง ๑๐๐ เรื่อง ๑๐๐ ภาพ.

พระนคร : เกษมสัมพันธ์การพิมพ์.

ส. พลายน้อย. (๒๕๑๔). นิทานเชิงประวัติ. กรุงเทพฯ : เจริญกิจ.

